

הלכות נטילת ידים שחרית סימן ד

הקם מהמטה, (מ) והיוצא (כ) מן מבית הכסא, ומבית המרחץ, והנוטל צפרניו, והחולץ (כא) (מא) מנעליו, והנוגע ברגליו, והחופף ראשו, ויניח אומרים אף החולץ (מב) בין (כג) המתים, ומי שנגע (כג) (מג) במת, גומי (כד) שמפליא (מד) בליו, והמשמש משתו, והנוגע (מה) בכנה, והנוגע בגופו (מו) בידו. וימי שעשה אחת מכל אלו ולא נטל, אם תלמיד חכם הוא תלמודו משתפח, ואם אינו תלמיד חכם (מז) יוצא מדעתו: יט המקוץ (מח) דם מהתפתים ולא נטל ידיו, מפחד שבעה זמים; המגלה ולא נטל ידיו, מפחד שלשה זמים; הנוטל צפרניו ולא נטל ידיו, מפחד יום אחר; ואינו יודע ממה מפחד: כ הרוחץ פניו ולא נגבם יפה, פניו מתבקעות או עולה בהן שחין; ורפואתו, לרחץ הרבה במי סלקא: כא *צריך לזהר (מט) בתפלה או באכילה (ועין לקמן ג) סימן צב סעיף ו (כה) (נא) וסימן קסד) שלא לגע בשוק ונרף ובמקומות המכסים באדם, לפי שיש שם (נו) (נב) מלמולי זעה (מלמולי זעה פרוש, וזהמא בעין שעורים קטנים), וכן שלא לחפף בראשו, אכל מקומות המגלים בראשו (נג) ובפניו ובמקום המגלה (נד) שבדוועותיו אין להקפיד: כב (נה) האם אין לו מים, (נו) יקנה ידיו (נא) בצורה או (נז) בעפר או בכל מידי דמנחי טו יברך

ב מרדכי פרק ח דברכות ג מהרי"א בסימן ז ד שם ה פסחים קיב ו שבת קלג ז תשובות הורש"ב ז ברכות טו ט ר"ש בסוף ברכות

באר היטב

(כ) מבית הכסא. ירחץ חפץ כמו בשחרית, סדה"י: (כא) מנעליו. בידיו: (כג) המתים. ינינו בבית הקברות, תשובת מהרי"ל סי' כג. וכתב שיש לטול קדם שיתפלל על הקברות. ורוחצין שנית בשוכו לחצר בה"ק, שהשדים מליני החוורים. ויש לרחץ גם הפנים, ע"ש: (כג) במת. וה"ה המליני אותו, מ"א. ונהגו להקפיד אם יקנס אדם לבית אחר קדם שירחץ, ומנהג אבותינו תורה היא, רמ"א ב"ד סי' שעו: (כד) שמפליא בליו. אפי' לא מצא כנה, מ"א: (כה) וסי' קסד. דשם נתבאר אם עבר ונגע צריך לטול שנית ולחזור ולברך ענט"ל לאכילה: (כו) מלמולי זעה. וקוצה יש סנה, דכל זעה סס המות חוץ מוצת פנים; וסי' לדבר: בוצת אפיף תאכל לחם, י"ד סי' קטז: (כז) בצורה. או בקורה, בין שהם מלכלכים בין שהם בפהס הדעת, טור סי'

משנה ברורה

וכל"שכ"ן באינה, מכל מקום להסתלק רוח רעה (נח) צריך דוקא מים. ועין לקמן בסעיף קטן סא. ואין צורך שלש פעמים כי אם בקום מן המטה, (נט) ויש מחמירין בהולץ בין המתים ומשמש משתו דבעינן גם כן שלש פעמים. ובספר היכל הקדש מחמיר ביוצא מבית הכסא שלש פעמים⁴⁸, ובמגן אברהם סימן ז סתר דבריו: (מ) והיוצא מבית הכסא. אפלו (ס) לא עשה צרכיו⁴⁹, וכן (סא) מבית המרחץ אפלו לא רחץ שם⁵⁰, ומשום רוח רעה ששורה באלו המקומות⁵¹: (מא) מנעליו. משום שנוגע (סב) בידיו בעת החליצה, אכל בלא נגע בהם אין צריך נטילה. והחולץ

שערי תשובה

[כ] מכהכ"ס. עבה"ט. וכתב במח"ב שאלו הדברים דקא חשיב אינם משעם אחר, דקם מהמטה ויוצא מכהכ"ס והמרחץ ונוטל צפרניו הוא משום ר"ד, ומי"ד דוקא לענין קם מהמטה צריך גי' אל קל, אכל איך לא, כי אין שליטת ר"ד כ"כ באלו החולץ בין המתים ונוגע במת צריך גי' וכן בתשמיש המטה מפני שהקאה, אכל חולץ מנעליו ונוגע [ברגליו, וחופף] בראשו משום נקיות הוא, וכ"כ מהרי"ח פהו במקור"חיים, ע"ש בארן. וביציאה מכהכ"ס חוץ לרובן קשיא שנתנו גי' וגם חוצה מ"א אם חלצו במי רגלים של עור, ע"ש. וראיתי מי ששכת: נראה שהנוגע בפרעוש א"צ נטילה ידים לפי שאינה באה מנומת אדם, ועין סימן שיר. ונראה דמכל מקום יש לו לנקות במידי דמנחי, כדלקמן סעיף כב, עין שם: [כח] בצורה. עבה"ט. ועין לקמן סימן סב שהט"ו כתב במי שצמא

(כו) שבדוועותיו. הנקרא אליין בויג"י⁴⁷, ובצנארו עד התזה, ב"י סי' צב, מ"א: (כט) בצורה. או בקורה, בין שהם מלכלכים בין שהם בפהס הדעת, טור סי'

באור הלכה

שעות, וראינה מהא דהאר"י ו"ל הנה ישן בשבת ב' וג' שעות. ויש דוחין דשאני תלמיד חכם בשבת, דמצוה לענג השבת; ועוד, אינו מקרח קלל, דשפתא הנה נעור כמה פעמים בתוך שנתו ולא היה ישן שמיני ושמיני בפעם אחת. ויש אומרים דהוא יותר מחצי שעה, ויש אומרים דהוא שיעור מעט יותר משלשה מינוטי, ע"כ ב"על נפש יחמיר לפי כה"ת⁴⁷: * צריך לזהר וכו' ובפניו. עין במשנה ברורה סעיף קטן נג כמה שכתבנו בשם המחצית השקלה. ומה שחזר עוד לענין מקום מגלה שבדוועותיו, עין שם בדבריו, לא העתקתי, דלא משעם כן בוכחים יח ע"ב ברש"י ד"ה ולא למעלה⁶⁴, עין שם:

מנעליו⁵² ונוגע ברגליו וחופף ראשו⁵³ (סג) אינו משום רוח רעה, רק משום נקיות, על-כן אין צריך למחר לטל ידיו תוך⁵⁴; מה שאין כן באינה דמשום רוח רעה, וכנ"ל בסעיף קטן לח: (מב) בין המתים. (סד) בבית הקברות. וכתב מהרי"ל סימן כג, שיש לטול קדם שיתפלל על הקברות, ורוחצין שנית בשוכו לחצר בית הקברות, שרוחות רעות מליני החוורים. ויש (סה) נוהגין אז לרחץ גם הפנים: (מג) במת. ואפלו מי שנגבם אצל מת אחד או שהלך ללוהו (סו) נוהגין מנטילה⁵⁵. ונהגו להקפיד אם יקנס אדם לבית אחר קדם שירחץ, ומנהג אבותינו תורה היא⁵⁶ (רמ"א י"ד שעו): (מד) בליו. אפלו (סז) לא נגע בכנה, שלא מצא: (מה) בכנה. ובפרעוש (סח) אפיף ד"ד בקנין בעלמא: (מו) בידו. במקומות המטופות⁵⁷ שיש בהם מלמולי זעה⁵⁸: (מז) יוצא מדעתו. עין באליה רבה דרופה לומר דנהלכש בו רוח שטות ועל-ידי-זה יוכל לבוא אחר-כך לעברה, וקמאמרן דאין אדם עובר עברה אלא אם-כן נכנס בו רוח שטות: יט (מח) דם מהתפתים⁵⁹. ואפיף עלוקה [שקורין פייוקע"ס⁶⁰ א] או בייקע"ס⁶¹ גם-כן צריך לטל, (מט) בתפלה. והוא הדין בשעה שהוא עוסק בתורה⁶¹ (ב"י צב סי' בהג"ת): (נ) סימן צב סעיף ו. ודנתבאר שם שאם עומד בתפלה ונזכר במקום מטנף, די בנקיון עפר או שמחפף ידיו בכתל, דמה יעשה באמצע תפלה. ומהו אם עומד עדין בקריאת שמע או בפסוקי דזמרה, (ע) צריך לילך ולטל ידיו: (נא) וסימן קסד. דשם נתבאר שאם עבר ונגע בתוך הסעודה צריך לטל ידיו שנית כדיון. אף לענין ברפת על נטילת ידים, הספמט רב האחרונים שלא לתזר ולברך, עין שם במשנה ברורה: (נב) מלמולי זעה. עין ביונה-דעה סימן קי דצריך לזהר מוצה, דכל זעה סס המות חוץ מוצת פנים, וסימן לדבר: בוצת אפיף תאכל לחם: (נג) ובפניו⁶². וכן בצנארו עד התזה [ב"י]. וכתב במחצית השקלה, דזה תלוי לפי מנהג המקומות אם הדרך להיות מגלה שם: (נד) שבדוועותיו. (עא) עד הפרק הנקרא (איילין בויג"י⁴⁷). וכן אם חולץ יחף ברגליו, אפיף דהוי בכלל המקומות המגלין⁶³ [פמ"ג ב"י צב]: כב (נה) אם אין וכו'. ואם יש לו מים, צריך לטל (עב) אפלו לתפלת מנתה וערבית, אפלו אם אינו יודע להן שום לכוף. והנטיילה יהיה בלא ברכה, כי לא תקנה ברכה כי אם בשחרית, וכדאיתא בסימן ז סעיף א. ואם אין לו מים, יש אומרים דיינו בהכא דינקה בכל מידי דמנחי, (עג) פן מדבק בהם איזה דבר מאוס או זמא. ועין לקמן בסימן צב ובר"ג במשנה ברורה: (נו) יקנה ידיו. ואפלו (עד) היו מלכלכים בנדיא, כגון שעשה צרכיו וקנח, גם-כן מהני. ועין לקמן בסימן צב כמה צריך לתזר אחר מים: (נז) בעפר. או (עה) שישפשוף בטלית יבש. ודע, דנקיון, כיון שהוא עומד במקום מים, צריך לנקות כל היד, (עו) בין גבו ובין

תרגום: 1 דקות. 2 עלוקות [מוצצות דם]. 3 כוסות רוח. 4 מרפק. שער הציון

(מ) מגן אברהם פריימג'דים: (נא) אליה רבה בשם מקור"חיים: (ס) ארצות-התיים בשם כמה תשובות. ומגן אברהם רכו ב אין ראיה להפך, וכמו שכתב הפריימג'דים שם: (סא) דהוא בכל מקום בבית הכסא: (סב) מגן אברהם וארצות-התיים והג"א: (סג) ארצות-התיים: (סד) מגן אברהם: (סה) ארצות-התיים: (סו) מגן אברהם: (סז) אפלו דהוי בכלל המקומות המגלין⁶³ [פמ"ג ב"י צב]: כב (נה) אם אין וכו'. ואם יש לו מים, צריך לטל (עב) אפלו לתפלת מנתה וערבית, אפלו אם אינו יודע להן שום לכוף. והנטיילה יהיה בלא ברכה, כי לא תקנה ברכה כי אם בשחרית, וכדאיתא בסימן ז סעיף א. ואם אין לו מים, יש אומרים דיינו בהכא דינקה בכל מידי דמנחי, (עג) פן מדבק בהם איזה דבר מאוס או זמא. ועין לקמן בסימן צב ובר"ג במשנה ברורה: (נו) יקנה ידיו. ואפלו (עד) היו מלכלכים בנדיא, כגון שעשה צרכיו וקנח, גם-כן מהני. ועין לקמן בסימן צב כמה צריך לתזר אחר מים: (נז) בעפר. או (עה) שישפשוף בטלית יבש. ודע, דנקיון, כיון שהוא עומד במקום מים, צריך לנקות כל היד, (עו) בין גבו ובין תרגום: 1 דקות. 2 עלוקות [מוצצות דם]. 3 כוסות רוח. 4 מרפק. שער הציון

הלכות הנהגת אדם בפני סמך דהו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נט]

דסתם ידים דהינו שאינו יודע אם הם מלקכים אינן פסולות לברכה⁶⁵.

65 ולענין ברכת 'על ביעור חמץ', כתב לקמן (סי' תלב ס"ק ב), שיש אומרים שטוב שיטול את ידיו קודם אמירת הברכה, והוא משום נקיות.

[משנ"ב שם]

יְקַל-שֶׁפֶן לְדַבְרֵי-תוֹרָה⁶⁶.

66 ולענין קריאת שמע, כתב לקמן (סי' צב ס"ק כה) שסתם ידים כשרות, והביא את דברי הפמ"ג שסתם ידים פסולות.

[משנ"ב ס"ק ס]

יְדוּקָא אִם יֵשֶׁן שְׁנַת קָבַע אָקַל בְּשֵׁנַת עֲרָא אִין תְּזַקְתּוּ שְׁנַגְעָע⁶⁷.

67 וראה לעיל (ס"ק כז) שביארנו מה היא שינת עראי ומתי נחשבת לשינת קבע.

[משנ"ב ס"ק סא]

וְהוּא תִּדְיִן לְתוֹרָה אֲסוּר בְּלֵא נְקִיזוּן⁶⁸ וכו', וּבְשַׁעֲרֵי-תְשׁוּבָה בְּשֵׁם הַזְהָרָה קָתַב דְּלֵא יִבְרַךְ בְּלֵי גְטִילַת יְדֵינָם⁶⁹.

68 ולהרהר בדברי תורה, כתב בביה"ל לקמן (סי' צב ס"ז ד"ה לכן) שמותר אף בלא ליטול ידיו.

ולגבי מי שהוא ערום ורוצה לצאת בברכת חבירו מדין 'שומע כעונה', כתב לקמן (סי' עה ס"ק כט) שאסור לו, משום שערום אינו יכול לענות, וראה מה שכתבנו שם.

69 ולענות אמן קודם שנטל ידיו, משמע מדבריו לעיל (סי' א ס"ק ב) שהתיר למי שאין לו מים ליטול ידיו כראוי ללמוד או לברך, שגם עניית אמן מותרת, וכתב התפארת אדם (סי' א ד"ה ונלע"ד) שאין להחמיר בכך משום שזו חומרא המביאה אותו לידי קולא. וכן הורה החזו"א (דינים והנהגות פי"ד אות כט) שמותר לענות אמן קודם נטילת ידים. ולשיטת הוה"ה, כתב הכף החיים (אות קח) שלא יענה אלא רק יהרהר בליבו.

סימן ה

פְּנֵי תְּהִיבָה

[משנ"ב ס"ק א]

כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ תְּזוּל [בברכות מז] שְׁלֵא יִזְלַק תְּהִיבָה מִפּוֹ אֶלָּא יִבְנֵן¹ בְּעַת הָאֵמִירָה², וְיִבְרַךְ בְּנִחְתָּ³.

1 וכן כתב לקמן (סי' תרמג ס"ק ה) בשם הש"ה, שירגיל את עצמו לברך הברכות בקול רם כי הקול מעורר הכוונה. ולענין כוונה בהזכרת השם, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תרנא ס"ק מח) שאין מונענים את הלולב כשמזכירים הזכרת השם, מפני שאז צריך לכוון, וכשיטרד בנענוע לא יכוון.

עוד כתב בספרו שם עולם (ח"א פי"א), שאין בנו יראת שמים כהוגן, ואנו דואגים על איבוד רובל כסף יותר מאשר על הזכרת השמות הקדושים בתפילה שלא בכוונה, שהוא עוון פלילי שעליו נאמר 'קרוב אתה בפיהם ורוחך מכליותיהם' (ירמיה יב ב).

ולעיל (סי' ד ס"ק לז) כתב בשם הב"י, שטעם הנהגים לרחוץ פיהם בבוקר, הוא כדי להזכיר את השם הגדול בקדושה ובטהרה.

2 ומחמת החשש שישכח לכוון בכל פעם, כתבו הא"א (בוטשאטש, בסידורו תפלה לדוד אות כא) והאפיקי ים (פניני ים אות ג) שיתנה

בבוקר שמכוון כעת על כל הפעמים שיזכיר את השמות הקדושים. מאידך הגר"ח קניבסקי (שיח תפלה עמ' תרפז) פקפק בעיצה זו, ומ"מ כתב שמי שבין כך לא יכוון יאמר תנאי זה.

3 ובשעה שמברך, כתב לקמן (סי' קעב ס"ק ז) שכתבו בגמרא (ברכות נא, א) שצריך להיות פיו ריקן, ככתוב (תהלים עא ח) "ימלא פי תהלתך". והוסיף, שמגמרא זו למד ספר האשכול (הל' סעודה) שצריך לברך במלא פיו ולא לגמגם.

[משנ"ב שם]

וְעַל דְּבַר זֶה תְּרַה אֶף ה' בְּעַמּוֹ, וְשַׁלַּח לָנוּ בְּיַד יִשְׁעִיָּה וְאָמַר "יֵעֵן וְכוּ". וְעֵינַי שָׁם עוֹד מֵה שְׁהָאֲרִיף בְּגִדְלָה הַעֲנֵשׁ עֲבוּר זָה⁴.

4 ח"ל הספר חסידים שם: "ומעשה באדם אחד שמת לפני זמנו כמה שנים, לאחר שנים עשר חודש נתגלה בחלום לאחד מקרוביו, שאל לו איך אתה נוהג בעולם שאתה שם, אמר לו בכל יום דנים אותי על שלא הייתי מדקדק לברך ברכת המוציא וברכת הפירות וברכת המזון בכונת הלב", עכ"ל.

[משנ"ב ס"ק ב]

כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ תְּזוּל: הַהוּגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתִיּוֹתָיו אִין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַקָּא⁵ וכו', וְהַנּוּן בְּקִמְצָ⁶.

5 ולקרא ארבע אותיות הו"ו"ה במילוי אותיותיו, כלומר יו"ד ה"א וי"ו ה"א, כתב הכף החיים (ס"ק ט) בשם הארי"ז ז"ל והרב"ז (שו"ת ח"ה סי' אלף תת) שהוא בכלל ההוגה את השם באותיותיו, שאסור. ולקרא שם אדנות באותיותיו, כתב הכף החיים (שם) בשם הרב"ז (שם) שאין להחמיר בו כל כך.

ולענין להרהר בשם הו"ו"ה ככתיבתו, התיר לעיל (סי' א ס"ק ד) בשם הארי"ז ז"ל שכתב שיעיר שם הו"ו"ה תמיד נגד עיניו בניקוד יקאה כזה: יְהוָה. ובשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' קל) כתב שגם לדעות הסוברות שהרהור כדיבור דמי [ראה ביה"ל לקמן סי' סב סי"ד ד"ה יצא], מותר להרהר בו.

6 ובפירוש מילת 'אדני', כתב רבינו בחיי (בראשית יח ו) שאם הוא קודש הוא מנוקד בקמץ, ואם הוא חול הוא מנוקד בפתח [מלבד בסוף פסוק], ובטעם הדבר כתב, שהקמץ במילה מורה על מעלה גדולה ועל דבר העומד בפני עצמו ואינו נסמך לאחר, ואילו הפתח יופיע תמיד במילה שנסמכת לדבר אחר, ועל כן יורה כאן באמירתו את השם בקמץ על המעלה העליונה הגדולה המורה עליונותו ושהוא בלתי נסמך לאחר, שלא כדוגמת הנבראים.

[משנ"ב ס"ק ג]

לְבַד בְּקִרְיַת שְׁמַע שָׁם צְרִיף לְכַנֵּן גְּסַפֵּן שְׁהִיָּה וְכוּ⁷.

7 ואם כיוון רק שהוא השם יתברך, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' ה) שיצא בזה. וכן הורה הגר"ש אלישיב (פניני תפילה עמ' כה) שאם מבין שתארים אלו מתיחסים למעלתו של הקב"ה, יצא.

וכשקורא תרגום אונקלוס שמתרגם שם אלוקים בשם 'אדנות', כתב הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה אות ה) שלכאורה רצוי לכוון בשני השמות, אך כיון שאונקלוס שינה כדי שלא יטעו, די בכך שיכוון בשם 'אדנות'. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' קח) כתב שכונת האונקלוס לפרש שאלוקים הוא הו"י כמו שכתוב ה' הוא האלוקים, ולכן יש לכוון כוונת הו"ו"ה היה הוה ויהיה, אדני-אדון הכל. אמנם צידד, שכיון שהוא בדרך לימוד, בכך כולם מודים לדעת הגר"א שדי לכוון כפי קריאתם ולא כפי שהם נכתבים.

הַלְכוּת נְטִילַת יָדַיִם שְׁחֵרִית סִימָן דָּהוּ

יא באר הגולה

י שבת קט ושם בומר
ז' פ'ש'ט ו'ש'ב
כ ה'ר'א"ש ש'ם
ז'ת'ר'ש'א' ב'ת'ש'ב'ה
ל ש'ם

על (כט) [נט] (נח) נקיות ידים, ויועיל לתפלה אָבֵל לא להעביר רוח רעה שְׁעָלְיָהּ: **כג** כלא תקנו נטילת ידים אלא לקריאת שמע ולתפלה, אָבֵל ברכות דשְׁחֵרִית יכול לברך (נט) קדם נטילה. **לא** אלא אם-כן הוא ישן על מטו (ב) [ג] (ס) ערם, שאז אסור להזכיר את השם עד (סא) שִׁינְקָה אותם:

ה פנות הברכות, ובו סעיף אָחַד:

א יבנו בברכות (א) פרוש המלות. כשיזכיר השם יבנו פרוש (ב) קריאתו באדנות שהוא אָדוֹן הכל, ויבנו בכתבתו (ב) [6] ביו"ד ה"א (ג) שְׁהִיָּה וְהוָּה (3) [ג] ויהיה; ובהזכירו אלהים יבנו שהוא תקיף בעל היכלת ובעל הכחות כלם:

ו דין ברפת אשר יצר ואלהי נשמה ופרושו, ובו ד' סעיפים:

א כשיצא מבית הכסא יברך אשר יצר את האדם בְּחֻמָּה, שְׁבִרִיאת האדם היא בְּחֻמָּה נפלאה.

שְׁעָרֵי תְשׁוּבָה

לשחות ואינו יכול לקום לרחץ פלילה, וימרה הברכה. והא"ר חולק עליו, ע"ש. ויבריי שם פת: העור פלילה וצמא לשחות ואינו יכול לקום לרחץ נדו, יקח נדו בפתל או בכל מידי דמנעי ויברך וישמה, מהרי"ו; ולפי דעת מהרח"ו ומקרי"ם לונגאז שאסור לברך כשירי שורה עליו, ולזה לא מהני נקיון כפוי כ"א נטילה במים ג"פ, אסור לברך; ולכן אם הוא אנוס ואינו יכול לרחץ יתהרהר בלבו, דכמה פוסקים מותרין באנוס לברך ע"י הרהור. וראו שמ"ס; ואנוס עצמו לעמוד ולרחץ נדו ג"פ ויברך בתקנה, ע"ש. ונפלאתי שלא הזכיר מדברי הט"ו בזה. וענין בסימן סב במג"א בשם תר"י שאף הברכה אין להתרה בו ובא"ר שם: [נט] נקיות ידים. עב"ט. וענין בירד-אפרים מ"ש לפרש דברי המ"א בזה: [ג] ערם. ולבכ"י-יוסף בשם מהרח"ו ומקרי"ם לונגאז, שפזרה אסור לברך ברפת השחר קדם נטילה, ע"ש:

בְּאֵר הַיֵּטֵב

צב, מ"א. וצריך לקנח ג"פ דומקא דמים, ברכת אברהם סי' פ. וע"ת חולק עליו, כינוי דלא מהני לרות רעה ל"ל ג"פ, בנקיון בעלמא סגיא, ע"ש: (כט) נקיות ידים. הקשה המ"א: צ"ע, דכ"ס קנט פסק דלעולם מברך על נט"י, ע"ש. והירד-אָהרן מ'שבו, ע"ש: (ל) ערם. שפסקתא נדו מטנפות בניגועת בית הסתרים:

(ב) ביו"ד ה"א. אָבֵל כשנכתב באל"ף דל"ת אין לכוון אלא שהוא אָדוֹן הכל, וצריך לקרותו בפתח ובקמץ תחת הנז"ן, וכשנכתב יו"ד ה"א, מקצתו קורין בפתח ומקצתו קורין בצירי, וכן מנהג אשכנזים, ב"ח מ"א: (3) ויהיה. ע"י תוס' י"ט פ"ד ה"סוכה:

[6] ביו"ד ה"א. עב"ט. במח"ב בשם לוח-ארש להג"מ יעב"ץ פתב: מעשה כו', שקריאת השם בין במקום שנקבת הנה"י בין במקום אדני"י לעולם שנה לקרותו בחטף-פתח, ודלא כמ"ש במג"א בשם (פתי) [ב"ח], וגם כמ"ש בשם חשו' מהר"ם מלובלין שיקרא בענין שלא תהיה הברת הפתח נכרת, ע"ש בסימן פג; וכתב בא"ר בשם אור תניש שחזרו בו מהר"ם, וכ"כ מח"ב בשם ספר קטן נקרא 'תשובת גאונים', נדפס באמשטרדם שנת תס"ו, שם כתב תשובה שהשיבו למהר"ם גם תשובת הרמ"ע מפאנו, ובאשר ראה תשובת הרמ"ע חזר בו, וכן הסכים הש"ל"ה. וענין בשו"ת נודע ביהודה סי' ב שאין ספק בקריאת שם אדני"י להטעים הנגינה מלרע ולא מלעיל, וכן הביא במח"ב בשם לוח-ארש, ע"ש: [3] ויהיה. עב"ט. ובמג"א פתב על תבת שתייה כי נזאר במקום יו"ד, והר"א מקום להתי"ט דפסה, ושם פתב התי"ט על ויהיה. ונראה שהבחי"ט הוית דברי המג"א על ויהיה וכן הוא בא"ר, וכן נאיתי מהיהים במג"א. ולעני"ד אין צורך להוית, כי התי"ט שם פתב: וכן תנה בתי"ט יו"ד העמיד, ור"ל להסיר יו"ד העמיד ממלת יתנה, ע"ש, וא"כ הוית כשמשירין יו"ד שבתחלת השם נשאר מלת הוית, שהנא"ו במקום יו"ד. והמג"א אסריר ל' הש"ע קאי דנקט לפרש שהוית, והוית ע"י הנא"ו שבמקום היו"ד, ומילאי דגם במלת ויהיה כן הוא:

מִשְׁנֵה בְרוּחָה

לשם בורא אָשֶׁר הפליא חסדו עמו ונתן לו הפרות או הלקחם להנות מהם וצננהו על המצות; ולא יעשה באדם העושה דבר במנהג ומוציא דברים מפיו בלי הגיון הלב. ועל דבר זה תרה אף ה' בעצמו, ושלח לנו ביד ישעיהו אמר "ענין פי נגש העם הזה, בפיו ובשפתיו כדדתי ולבו רחק ממני". וענין שם עוד מה שהאריך בגדל הענין עבור זה: (ב) קריאתו באדנות. כי השם הנקבד והנוצא אסור לקרותו בכתבו, כמו שאמרנו חו"ל: ההנהגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא; אלא צריך לקרותו כאלו היה פתוח שם אָדוֹן, וגם (6) בנקרא אָדוֹן, דהינו האלף בחטף-פתח, אָבֵל לא בפתח לכו"ד בשב"א לכו"ד, והד"ר בחולם והנון בקמץ, ונדגיש הי"ד שתיאה נקרת יפה; רק בפננה יכוון לשם הנו"ה. וטעם הנגינה הוא מלרע: (ג) שְׁהִיָּה וְהוָּה. ויבאור הגר"א פתב, דלפי עמק הדין אין צריך לכוון אלא פרוש קריאתו, דבכל מקום הולכין אחר הקריאה, אף שיש בהפתיכה סודות גדולות; לכו"ד בקריאת שמע שם צריך לכוון גם-כן שְׁהִיָּה וְהוָּה, ענין שם. ובמקום שנכתב בא"ד, לכלי עלמא אין צריך לכוון אלא שהוא אָדוֹן הכל. אם אחד מספר חסדי ה' שְׁעָשָׂה לו, ומתחלה מזכיר השם, ורוצה לגמר דבריו מה שְׁעָשָׂה לו ה', אסור להפסיקו בדברים, שמא מתוך כך לא יגמר דבריו, ונמצא שהזכיר שם-שמים בהנמס. אָבֵל אם רוצה לקלל שום אדם והתחיל בשם, מצוה להפסיקו שלא יגמר דבריו ולא יחטא וס"ח והובא בחידושי רע"א:

תוכו עד הפקך, (עו) וידיעבד די עד סוף קשרי אָצבעותיו, אָבֵל לא כמו שנוהגין איהו אנשים שמנקין רק ראשי אָצבעותיהן: (נח) נקיות ידים. (עט) יש אומרים דגם בזה מברכין על נטילת ידים, ומכל מקום כל (עט) האחרונים לא זו מפקס השלחן-צדוק; **כג** (נט) קדם נטילה. (פ) דסתם ידים דהינו שאינו יודע אם הם מְלַכְלָכִים אינן פסולות לברכה⁶⁶, וכל-שכן לדברי-תורה⁶⁶, דדברי מברכין על הפרות ואין צריך נטילת ידים: (ס) ערם. שאז מסתמא נדיו מטנפות בניגועת בית הסתרים, ומלבושים שילנו שבית הצנאר פתוח, (פא) אפלו אם ישן במלבושים מסתמא נדיו מטנפות, כי דרכו לחפף בגופו במקום זעה. ודוקא אם ישן שנת קבע, אָבֵל בשנת צרא אין חזקתו שנגוע⁶⁷, ודינן פסתם ידים דקשרים לתלמוד תורה ולברכה, רק לתפלה⁶⁸: (סא) שִׁינְקָה אותם. בצרורות ובכל מידי דמנעי. והוא הדין לתורה (פג) אסור בלא נקיון⁶⁸. וענין בפרי-מגדים שפתב דאפלו אם יש לו מים, מכל מקום די לברכות ולתורה בנקיון בעלמא, וכן משמע בבאורי הגר"א, ורק משום כדי להעביר רוח רעה בעינין מים. ובשְׁעָרֵי-תְשׁוּבָה בשם הזוהר פתב דלא יברך בלי נטילת ידים⁶⁹, ונראי להחמיר ביש לו מים. וענין לקמן בסימן סב סעיף-קטן ח במשנה ברוחה:

א (א) פרוש המלות. כמו שאמרנו חו"ל [ברכות מז] שלא יזיק הברכה מפיו אלא יכוון⁷⁰ בעת האמירה⁷⁰, ויברך בנחת⁷⁰. וזה לשון ספר-חסידים סימן מו: כשהוא נוטל נדיו או שמברך על הפרות או על המצות השגורות כפי כל אדם, לכוון לכו

שְׁעָרֵי הַצִּיּוּן

(עו) כפ"ל כסעיף-קטן ט: (עט) מבאר הגר"א, וכן משמע קצת במגן-אברהם, ענין בפרי-מגדים: (עט) לבוש ודרור-הסיים וארצות-הסיים וסניא-אדם: (פ) מגן-אברהם: (פא) פרי-מגדים: (פג) כפ"ל כסעיף-קטן מט: (פ) באור הגר"א ושְׁעָרֵי-תְשׁוּבָה בשם הג"מ יעב"ץ וארצות-הסיים וסניא-אדם, דלא כמקרי"ם וסניא-אדם: (א) כן לשון הפרי-מגדים, וקאי אינן חזקתו שנעו.